

NOTAT

Samfelagsbúskaparligi týðningurin av útlendskari arbeiðsmegi í Føroyum

Innleiðing

Vinnuhúsið hevur heitt á undirritaða um at gera eina greining av samfelagsbúskaparliga týðninginum av útlendsku arbeiðsmegini fyri føroyska búskapin, herundir ávirkan á almennu kassarnar. Háttalagið er frá líknandi fakligum greiningum gjørdar av danska búskapinum.

Høvundurin er knýttur at Fróðskaparsetur Føroya sum námslektari í búskaparfrøði og hevur frá Vinnuhúsinum fingið fríar hendur at greina evnið búskaparfakliga.

Samanumtikið vísir notatið fyrst, við støði í ástøðiligum greiningum, at útlenskir løntakarar spæla ein týðandi leiklut í búskaparliga framburðinum hjá lítlum opnum búskapum sum tí føroyska, harnæst verður við støði í líknandi empiriskum greiningum mett um ítøkiliga ávirkanina á almennu kassarnar av stóra vøkstrinum í talinum av útlenskum løntakarum í Føroyum. Uttan tilfluttu arbeiðsmegina hevði búskaparligi framburðurin síðstu 10 árinum ikki latið seg gjørt. Og uttan hesa virðisskapan og skattainntøkurnar frá hesum løntakarum, hevði Landskassin farið frá at hava avlop á slakar 200 milliónir krónur í 2022 til at hava hall.

Háttalag frá líknandi fakligum greiningum

Í hesi greining verður støði tikið úr líknandi fakligum greiningum av búskaparligu gongdini í Danmark og øðrum vesturevropskum londum, har hesar greiningar lýsa búskaparliga týðningin av útlenskarar arbeiðsmegi. Heilt ítøkiliga eru heystfrágreiðingin hjá danska búskaparráðnum frá september 2017 og nakrar styttri greiningar hjá tankasmiðjuni Kraka frá 2018, 2019 og 2023 høvuðskeldurnar til háttalagi í hesi greining. Hesar keldur eru nærri lýstar í keldulistanum.

Gongdin í Føroyum síðstu 10 árinum við stórum vøkstri í talinum av útlenskum starvsfólkum líkist heilt nógv gongdini í Danmark fyri nøkrum árum síðani, har tað tó eru nøkur frávik. Talið av útlendingum á danska arbeiðsmarknaðinum er økt frá áleið 50.000 í 2004 til sløk 400.000 við ársenda 2023, harav størsti prosentvísi vøksturur var fyrstu 10 árinum, tá talið longu í 2013 fór upp um 200.000. So frá at vera ein viðfáningur fyri 20 árum síðani vóru útlenskir løntakarar á danska arbeiðsmarknaðinum við ársenda 2023 heili 13 prosent av samlaða løntakaratalinum, sostatt var áttandi hvør løntakari á danska arbeiðsmarknaðinum útlendingur.

Í Føroyum er talið av løntakarum við útlenskum ríkisborgaraskapi økt frá áleið 2,5% í 2013 til áleið 8% í 2024. Á føroyska arbeiðsmarknaðinum er sostatt 13. hvør løntakari útlendingur. Tí er yvirskipaða gongdin í talinum av útlenskum løntakarum í Føroyum og Danmark sambærilig, har tað tó eru ávís frávik, har vøksturur í talinum byrjaði 10 ár seinni í Føroyum. Hóast tað er stórum munur á støddini á føroyska og danska búskapinum og arbeiðsmarknaðinum, so eru báðir búskapirnir lítlir opnir búskapir í altjóða høpi. Tí gevur tað eisini góða meining at fáa fakligan íblástur frá líknandi greiningum av danska arbeiðsmarknaðinum og búskapinum.

Búskaparligi týðningurin í ástøðiligum høpi

Lagt verður út við at seta evnið inn í ein ástøðiligan samanhang. Í makrobúskaparligum greiningum verður vanliga skilt millum stutt og langt sikt, og her verður serliga lagdur dentur á týðningin fyri búskapin sum frálíður, men til síðst verður eisini umrøtt, hvussu sveiggini í búskapinum ávirkast. At enda í hesum brotinum verður lýst, hvussu ein kann gera upp ávirkanina á almennu kassarnar av vaksandi talinum av útlenskum løntakarum.

Útlensk arbeiðsmegi økir um virðisøkingina í Føroyum

Innflutt arbeiðsmegi er eins og lokalt búgvandi arbeiðsmegin ein framleiðslumiðil, sum saman við kapitalapparatinum – t.e. maskinur og framleiðslutól annars – skapir tey búskaparligu virðini í Føroyum. Bruttotjóðarúrtøkan (BTÚ) kann økjast við at økja um mongdina av gagnnýttum framleiðslumiðlum (arbeiðsmegi og kapitalapparat) ella við at bøta um sjálva gagnnýtluna av framleiðslumiðlunum (tøkniliga menning). Soleiðis hevur talið av útlenskum løntakarum eina beinleiðis jaliga ávirkan á virðisøkingina í landinum mált við BTÚ.

Materiella livistøðið verður tó vanliga mált við at seta BTÚ í mun til íbúgvartalíð, og tá íbúgvartalíð eisini økist við fleiri tilflytarum, økist framleiðslan fyri hvønn íbúgva ikki neyðturviliga. Í summum førum kann eitt økt tal av útlenskum løntakarum økja um framleiðsluna fyri hvønn íbúgva, framleidni. At vaksa um framleidni kemur millum annað av førleikamenning, øktum íløgum í kapitalapparat og tøkniligari menning. Tøkniliga menningin stavar eitt nú frá betri vitan um, hvussu framleiðarar kunnu gagnnýta framleiðslumiðlarnar.

Útlensk arbeiðsmegi kann komplementera innføddu arbeiðsmegina, har førleikar og arbeiðsroyndir hjá tilflytarunum eru av øðrum slag enn tí hjá føroysku løntakarunum. Eitt nú kann ófaklærd arbeiðsmegi úr útlandum bøta um móguleikarnar at gagnnýta vallútbúnar føroyingar í framleiðsluni. Eisini kunnu útlendingar koma við nýggjum hugskotum og vitan, sum økja um framleidni hjá lokalu arbeiðsmegini. At enda kann tilgongdin av útlenskari arbeiðsmegi økja um kappingina um størv við avmarkaðum krøvum til førleikar, sum eggjar herbúgvandi arbeiðsmegini at tilogna sær betri førleikar.

Greiningar aðrastaðni vísa eisini á, at útlenskir løntakarar eru ein úrvaldur bólkur, tá hesi ofta eru serliga ágrýtin og váðafús í mun til miðal løntakaran í heimlandinum, tí tað er ikki kostnaðar- og váðaleyst at fara uttanlands at arbeiða.

Empiriskar greiningar staðfesta, at útlensk arbeiðsmegi er við til at lyfta miðalinntøkuna fyri hvønn íbúgva í vertslandinum. Sostatt økir útlensk arbeiðsmegi ikki bert um BTÚ, men eisini um BTÚ/íbúgva. Ein greining av gongdini í OECD londunum 1985-2006 metir, at ein øking í lutinum av útlenskari arbeiðsmegi við 1 prosentstigi vil økja framleidni við 0,3 prosentum. Aðrar empiriskar greiningar staðfesta eisini jaligt samband millum lutin av útlenskari arbeiðsmegi og framgongd í framleidninum.

Síðstu 10 árin er luturin í Føroyum øktur úr 2,5 til 8% ella við 5,5 prosentstigum, sum við úrslitinum frá altjóða greiningini svarar til eitt íkast til vøksturin í framleidni á 1,65%. Í Føroyum finst tíverri ongin neyv hagfrøðilig uppperð av gongdini í framleidninum, men við støði í tjóðarroknskapinum fyri BTÚ í føstum prísnum og løntakarahagtølunum ber til at gera nakrar metingar av gongdini. BTÚ í føstum prísnum vaks við 31% frá 2013 til 2022, meðan løntakaratalið øktist við 23%. Við tí fortreyt, at løntakarar í miðal arbeiða eins nógv tímar í part, so er framleidni økt við 8% hesi 10 árin. Tí eru tey mettu 1,65% sum íkast frá útlensku arbeiðsmegini ein týðandi partur av vøkstrinum í framleidninum, ítøkiliga ein fimtingur av teimum 8%.

Ávirkar lønaráseting og starvsmenning á færoyska arbeiðsmarknaðinum

Um talið av útlenskum løntakarum økist knappliga, har førleikar og arbeiðsroyndir eru áleið tær somu sum hjá teimum lokalu løntakarunum, má roknast við, at avleiðingin er eitt trúst niður á lønina og vaksandi avkast av kapitalapparatinum. Hetta viðførir øktar íløgur í kapitalapparatid, sum sostatt veksur, inntil lønin og framleidni aftur er har tey vóru – í javnvág.

Ávirkanin á lønaráseting og starvssetanir av tilgongd av útlenskum løntakarum er soleiðis tætt knýtt at førleikum hjá útlensku arbeiðsmegini. Grundleggjandi eru tveir bólkar av útlenskari arbeiðsmegi, tey ófaklærdu og tey vallútbúnu. Báðir bólkar leita uttanlands at fáa størri avkast av arbeiðsmegi teirra, enn tey kunnu fáa heima.

Um útlensku løntakararnir einamest eru ófaklærd, vil tað sjálvandi serliga vera tey herbúgvandi ófaklærdu, sum merkja eitt trúst niður á lønina. Tað merkir tó ikki, at løn teirra endar við at vera lægri. Kanningar vísa, at ófaklærdu útlendingarnir einamest fáa handaligt arbeiði, meðan tey herbúgvandi ófaklærdu manna størv, sum krevja samskifti. Sostatt hava heimligu starvsfólkini ein kappingarfyrirmun, sum kann verja tey ímóti eini lønarlækking.

Tørvurin hjá arbeiðsgevarum at seta saman løntakarar við ymiskum førleikum ger eisini, at tilflyting av ófaklærdari útlenskari arbeiðsmegi økir um eftirspurningin eftir herbúgvandi løntakarum við hægri útbúgvingum og viðkomandi førleikum/royndum. Sostatt kann ein øking í talinum av útlenskum løntakarum viðføra lutfalsliga hægri lønir til færoyingar við hægri útbúgvingum og/ella við tillærdum førleikum.

Eitt økt tal av útlenskum løntakarum kann eisini elva til lægri kostnaðir á tænastrúveitingum, tá størri kapping er um hesi størvini. Fyri lokala brúkaran kann tað soleiðis síggjast aftur í lægri inflasjón, tá eitt nú matstovuveitingar og reingerð gerast bíligari – ella uppliva lægri príshækkingar.

Empiriskar kanningar vísa, at talið av útlenskum løntakarum samanlagt ávirkar lítið løn og starvsmøguleikar hjá teimum heimligu løntakarunum. Í stóðum við hákonjunktur og trústi á arbeiðsmarknaðinum kann atgongd til útlenskar løntakarar vera við til at stabilisera búskapin, tá tað kann sleppast undan ógvusligum lønartrústi vegna yvirupphiting av búskapinum, sum aftur kann viðføra størri búskaparlaga niðurgongd eftirfylgjandi.

Lítil ivi kann vera um, at skjótt veksandi talið av útlenskum løntakarum á færoyska arbeiðsmarknaðinum hevur avmarkað vandan fyri yvirupphiting – og eftirfylgjandi fall – í rættiliga stóðuga búskaparlaga framburðinum síðstu 10 árin. Eitt nú sást ein stór minking í talinum av útlenskum løntakarum á várið 2020, tá koronafarsóttin viðførði munandi minni virksemlu í eina avmarkaða tíð.

Almennu kassarnir ávirkast av útlenskari arbeiðsmegi

Ein tilgongd av útlenskum løntakarum ávirkar almennu kassarnar umvegis bæði inntøkur og útreiðslur, tí arbeiðsinntøkurnar viðføra øktar lønarskattainntøkur, meðan nýggju borgararnir eisini hava rætt til skattafíggaðar tænastrú og veitingar. Júst hvør nettoávirkanin er verður avgjørt av ymiskum viðurskiftum so sum tilknýtinum til arbeiðsmarknaðin og aldrinum. Í Færoyum fyriligga ongar almennar útgreiningar av nettofókastinum til almennu kassarnar, men í Danmark gera myndugleikarnir javnan stóðuna upp.

Skilt verður vanligu millum tveir hættir at gera ávirkanina á almennu kassarnar upp.

Búsketthátturin gevur eina mynd av, hvussu tilflytandi arbeiðsmegin ávirkar almennu kassarnar

júst nú. Aðrar greiningar taka stóði í lívsskeiðnum hjá útlensku lönktakarunum og meta um, hvør ávirkanin er yvir lívið, har hetta vanligu verður máta í ávirkanini á fíggjarpolitiska haldfærið. Í Føroyum hevur Búskaparráðið nýliga gjørt fíggjarpolitiska haldfærið upp av nýggjum, men í tí greiningini er ongin nærri lýsing gjord av, hvussu útlensku lönktakararnir ávirka haldfærið.

Her verður yvirskipað greitt frá, hvussu danir gera hesar útgreiningar við tí fyrri eyga at brúka hesi úrslit til seinni í notatinum at gera eina undirbygda meting av ávirkanini á føroysku almennu kassarnar. Seinasta uppgærdin er frá september 2023, har danska fíggjarmálaráðið við búskettháttinum hevur gjørt stóðuna upp út frá hagtølum fyrri 2019.ⁱ

Uppgærdin vísir, hvussu útlensku lönktakararnir árliga ávirka almennu kassarnar við stóði í teirra arbeiðstilknyti og hagfrøðiligum uppteljingum av trekkinum upp á almennar tænastr og veitingar. Niðanfyrri er talva úr uppgærdini endurgivin, sum vísir í triðju súlu, at nettoíkastid frá tilflytarum og teirra eftirkomarum í 2019 var minus 16 mia.kr. harav positivt við 13 mia.kr. frá tilflytarum úr vestligum londum, negativt við 13 mia.kr. frá tilflytarum úr sonevndu MENAPT-londunum (Norðurafríka og Miðeystri) og positivt við 2 mia.kr. frá øðrum ikki-vestligum londum. Harumframt góvu eftirkomarar hjá innflytarum eitt trekk upp á almennu kassarnar á 19 mia.kr.

Høvuðsorsøkirnar til hesi úrslit eru (1) aldursbýtið av almennu útreiðslunum til einstaklingar og (2) tilknytið til arbeiðsmarknaðin. Ungu eftirkomararnir hjá tilflytarum eru ein útreiðsla fyrri almennu kassarnar, tí hesi eitt nú brúka ókeypís útbúgvingarmøguleikar. Eitt roknidømi í frágreiðingini vísir eisini, at nettoíkastid í 2019 frá 25-64 ára gomlum tilflytarum úr MENAPT-londum hevði verið áleið 13 mia.kr. hægri, um bólkurin hevði eins høgga luttøku á arbeiðsmarknaðinum sum bólkurin av 25-64 ára gomlum av donskum uppruna.

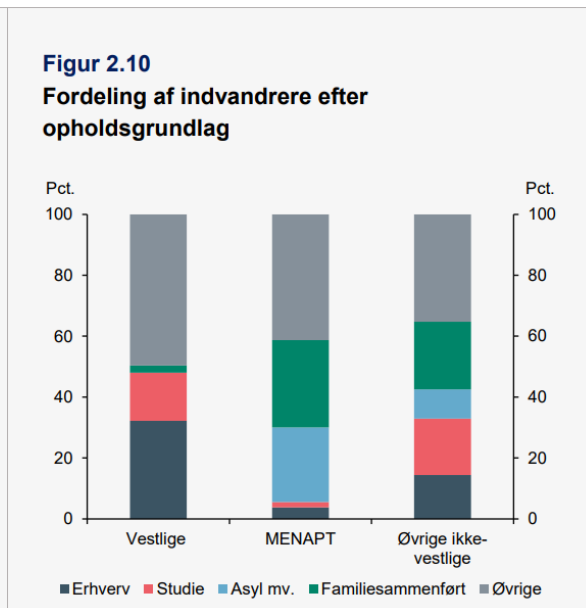
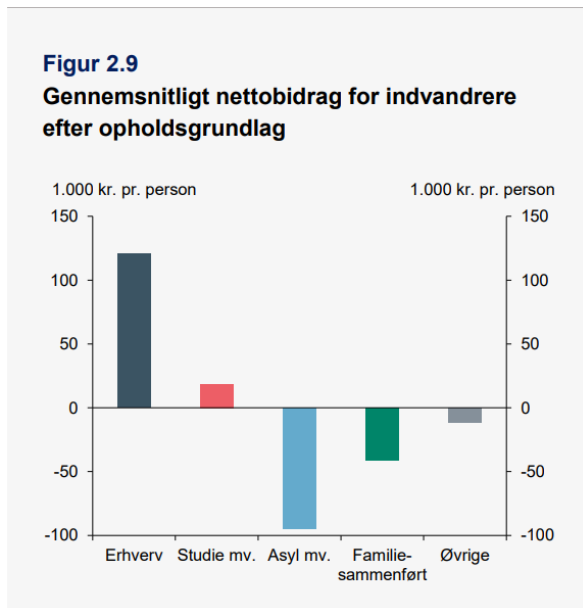
Tabel 2.1

Nettobidrag til de offentlige finanser efter herkomst, 2019

	Gennemsnitlig nettobidrag (1.000 kr. pr. person)	1.000 helårspersoner	Nettobidrag (mia. kr.)
Alle	16	5.817	95
Dansk oprindelse	22	5.020	112
Indvandrere og efterkommere	-21	797	-16
Alle indvandrere	5	608	3
- Heraf vestlige lande	52	256	13
- Heraf MENAPT-lande	-74	174	-13
- Heraf øvrige ikke-vestlige lande	14	178	2
Alle efterkommere	-102	189	-19
- Heraf vestlige lande	-72	31	-2
- Heraf MENAPT-lande	-109	105	-11
- Heraf øvrige ikke-vestlige lande	-106	52	-6

Flóttafólk og familjusamanførd til flóttafólk er bólkurin, sum kostar almennu kassunum mest í Danmark. Sostatt kostaðu hesi almennu kassunum í miðal 103.000 kr/persón. Talvan vísir, at tilsamans kostaðu tilflytarar og teirra eftirkomarar í miðal 21.000 kr/persón.

Í mun til at brúka donsku tøluni til nakað meiningsfult í einum føroyskum høpi er neyðugt at útgreina nuansurnar meira. Niðanfyri eru miðal nettoíkastini frá tilflytarum útgreina eftir orsök til at vera í Danmark. Her sæst, at útlendingar hvørs ørindi eru at arbeiða hava í miðal eitt positivt nettoíkast á 125.000 kr til almennu kassarnar. Sum nú er, so hava flestu av útlendsku tilflytarunum í Føroyum arbeiði sum endamál, og tað er ikki fyrr enn heilt nýliga, at Føroyar hava tikið ímóti flóttum.

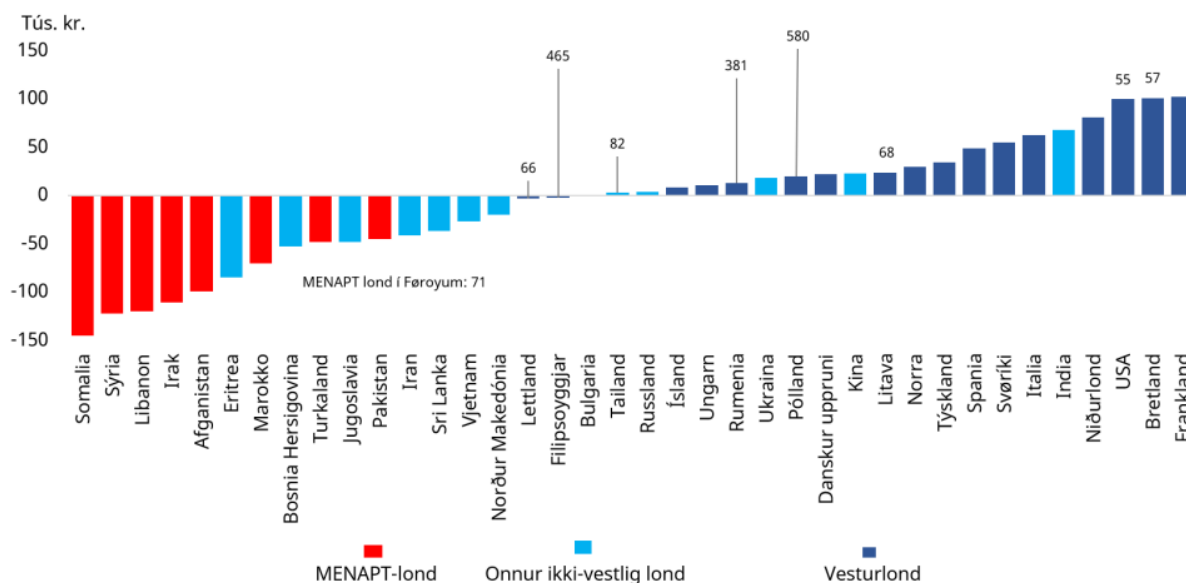

Í frágreiðingini verður eisini hugt nærri eftir muninum millum upprunalondini, har grafurin niðanfyri vísir, at miðal nettoícastið er hægst frá tilflytarum úr Stórabretlandi (longst til høgru), meðan nettoútreiðslan er størst fyri tilflytarar úr Somalia. Hetta yvirlit bleiv eisini endurgivið í haldførisgreiningini hjá føroyska búskaparráðnum fyrr í ár. Legg til merkis, at størstu tilflytaralondini í Føroyum eru Filipsoyggjarnar, Rumenia og Pólland

Tøluni, sum eru lögð aftrat stabbunum í myndini omanfyri, vísa, hvat upprunaland fólkini høvdu, sum søktu um upphaldsloyvi í Føroyum í 2022. Nógv eru úr Póllandi og Rumenia, hvørs tilflytarar í Danmark í miðal høvdu eitt positivt nettoíkast til almennu kassarnar. Tey starvast í høvuðsheitum í byggivinnuna og tænaðstuvinnuna. Hvørt fólkini eru ein inntøka fyri almenna búskapin er tengt at um fólkini arbeiða fulla tíð alt árið, hvat tey fáa í løn, um tey fáa familjuseining, ella um makar og børn fylgja við. Her er eisini vert at hava í geyma, at í Føroyum er krav til tilflytarar úr ES við arbeiðs- og upphaldsloyvi, at tey arbeiða minst 30 tímar um vikuna fyri at kunnu varðveita/endurnýggja loyvið. Fyri fólk úr 3. londum er kravið 40 tímar um vikuna.

Nettóíkast frá tilflytarum og eftirkomarum í Danmark, 2019

Mynd 7.1

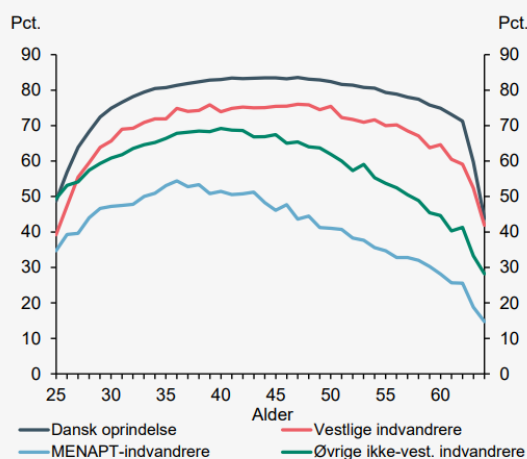
Kelda: Finansministeriet og Útlendingastovan

Viðm.: Netto íkast í miðal(1.000 kr. pr. Persón, 2019-støðið)

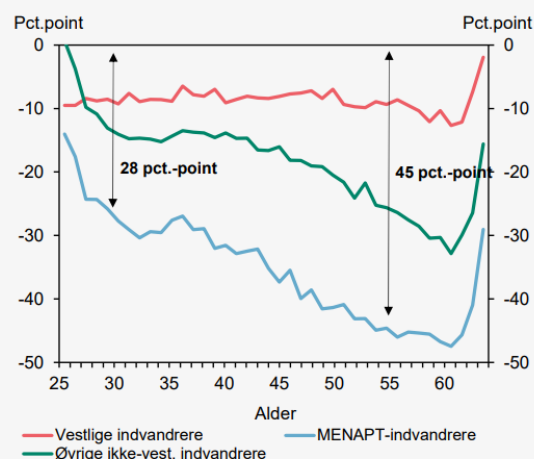
Tølini, ið eru lögð afturat stabbunum vísa á, hvussu nógvar umsóknir um upphaldsloyvi vóru í Føroyum í 2022, býtt á upprunaland. MENAPT er ein altjóða bólking av londum út miðeystri, norðurafrika og Turkalandi.

Tilknýti til arbeiðsmarknaðin er avgerandi fyri munirnar millum bólkar, tá umræður íkast til almennu kassarnar. Í grafunum niðanfyri er lýst, hvussu nógv minni virkin tilflytarabólkarin í Danmark eru á arbeiðsmarknaðinum í mun til borgarar av danskum uppruna. Í greiningini verður sagt, at um ikki-vestligu tilflytararnir høvdu havt sama tilknýti til arbeiðsmarknaðin sum danir, hevði árliga nettoíkast teirra verið 20 mia.kr. hægri. Hetta sigur nakað um møguleikarnar fyri at bota um støðuna við at økja um arbeiðsvirkni teirra.

Figur 2.19
Beskæftigelsesfrekvens for personer med dansk oprindelse og indvandrere efter alder

Figur 2.20
Forskell i beskæftigelsesfrekvens ift. personer af dansk oprindelse efter alder

At enda kann nevast, at frágreiðingin eisini lýsir gongdina í nettoíkastinum frá 2014 til 2019, har tað eru munandi batar í nettoíkastinum frá bólkinum av ikki-vestligum tilflytarum, sum serliga

verður forklára við hákonjunkturinum og bætta tilknýtinum til arbeiðsmarknaðin hjá hesum bólki. Eisini hevur hákonjunktururin økt munandi um talið av útlendingum, sum eru flutt til Danmarkar í arbeiðsrindum. Hetta er eisini ein av týðandi orsökunum fyri stóra vøksturin í talinum av útlenskum løntakarum í Føroyum.

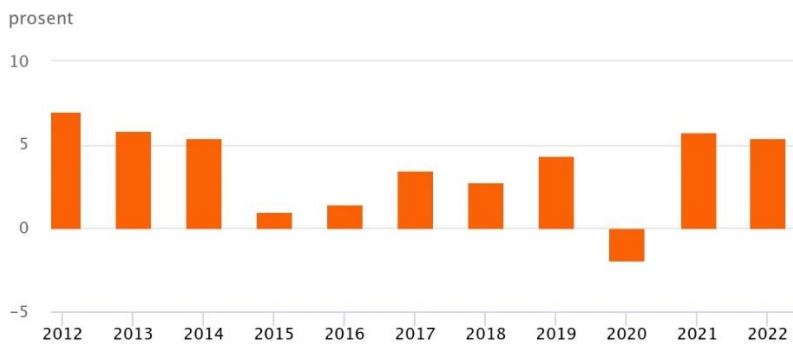
Í greining hjá Kraka av íkastinum hjá útlensku arbeiðsmegini til almennu kassarnar í Danmark frá 2019ⁱⁱ er gjørd ein útrokning av miðal íkastinum frá tilflytarum, hvørs endamál við upphaldinum er arbeiði. Skilt verður ímillum útlenskar løntakarar við tíðaravmarkaðum arbeiðs- og upphaldsloyvi og útlenskar løntakarar við varandi upphaldsloyvi. Høvuðsmunurin er, at tey við styttri arbeiðsloyvi ikki koma at trekkja um almennar veitingar og tænastr seinni í lívinum, meðan tey við varandi arbeiðsloyvi eisini vinna sær rætt til pensjónsveitingar og ókeypiss heilsutænastr, tá tørvurin økist við aldrinum.

Fyri tey við varandi upphaldsloyvi er nettoícastið til almennu kassarnar er áleið 40.000 krónur árliga fyri hvønn útlenskan løntakara í 2019 prísnum. Sostatt er nettoícastið positivt, hóast hædd er tikið fyri skattafíggaðum pensjónsveitingum seinni. Umroknað til 2024 prísir við føroyska prístalinum svarar tað til eitt nettoícast í dag á sløk 50.000 krónur árliga. Fyri tey við tíðaravmarkaðum upphaldsloyvi ícastið roknað út til at vera áleið 180.000 krónur árliga, sum svarar til 215.000 krónur í dagsins prísnum.

Í Føroyum ger tað seg eisini galdandi, at útlensku løntakararnir koma til landið sum vaksin. Arbeiðsloysið er nærum onki. Í stóran mun er talan um tíðaravmarkaði upphaldsloyvi, har hesir tilflytarar tó kunnu søkja um varandi upphaldsloyvi seinni. Eftir 7 samhangandi ár við arbeiði innan sama starvsøki kunnu tey eisini søkja um ríkisborgaraskap. Effektiva skattaprosentið í Føroyum er 41% av BTÚ, sum er áleið tað sama sum í Danmark. Sostatt kann ein við varsemi brúka útrokningarnar hjá Kraka sum eitt útgangspunkt fyri eini fyrstu meting av netto íkastinum til almennu kassarnar. Rættast hevði verið at fingið gjørt samkoyringar í skráunum hjá TAKS, ALS, Almannerkinum og Hagstovu Føroya fyri at gera meira neyvar metingar av tølunum, men í fyrstu atløgu kann ein meting brúkast.

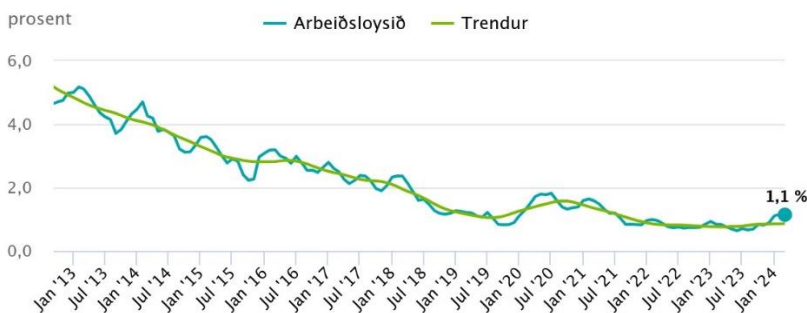
Hagfrøðilig lýsing av gongdini seinnu árinum

Bruttotjóðarúrtøka, realur búskaparvøkstur

Arbeiðsloysið

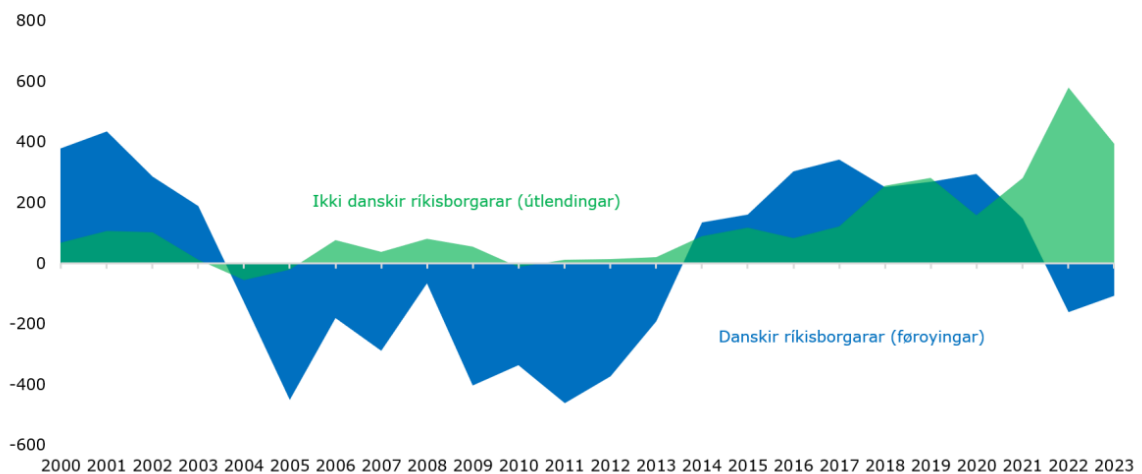
% av arbeiðsfjøldini

Kelda: Hagstova Føroya

Nettotilflyting býtt á danskar og ikki danskar ríkisborgarar

Mynd 5.7

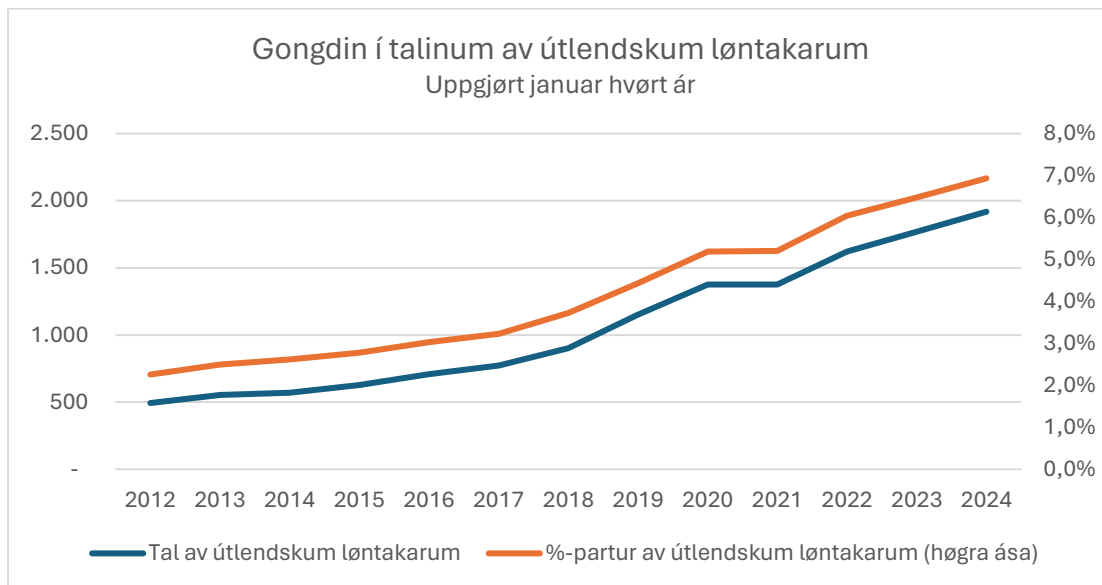
Kelda: Várfrágreiðingin hjá Búskaparráðnum

Føroyski búskapurin er vaksin óvanliga skjótt síðstu 10 árinum, har árligi realvøksturinn í miðal var 3% frá 2013-2022. Sum úrslit av hesum – og viðvirkandi orsøk samstundis – er arbeiðsloysið

minkað burtur í nærum onki. Hetta hefur óiva verið ein avgerandi orsök til, at føroyskir arbeiðsgevarar í størri og størri mun finna sær arbeiðstakarar uttanfyri landoddarnar.

Talið av útlenskum løntakarum er økt munandi síðstu 10 árin, serliga frá 2017 til 2022. Niðanfyri er grafar, sum lýsa gongdina í talinum av útlenskum løntakarum, her defineraðir sum aðrir ríkisborgarar. Frá at hava ligið um 2% av løntakaratalinum er luturin støðugt øktur síðsti árin til nú í 2024 at vera áleið 7%. Hetta inniber sjálvandi eisini, at talið av útlenskum løntakarum er økt munandi skjótari enn samlaða løntakaratalið. Sostatt er samlaða løntakaratalið økt við sløkum 1700 síðstu 5 árin, meðan talið av útlenskum løntakarum í sama tíðarskeiðið er økt við sløkum 800. Sostatt hefur vøksturinn í útlenskum løntakarum staði fyri 45% av vøkstrinum hesi fimm árin.

At luturin av útlenskum løntakarum soleiðis fleirfaldast upp á 10 ár kann tykjast ógvusligt. Men samanborið við grannalondini, brýtur gongdin her ikki frá. Í Danmark er luturin av útlenskum løntakarum eisini øktur nógv síðstu árin, soleiðis er luturin øktur úr 7% eftir fíggjarkreppuna í 2009 til 13% í fjórða ársfjórðingi 2023. Og fer ein 20 ár aftur í tíðina var luturin nærri 4% í Danmark. Í Íslandi er luturin av útlenskum løntakarum eisini øktur heilt nógv úr 7% í 2005 til 23% av øllum løntakarum í 2023.

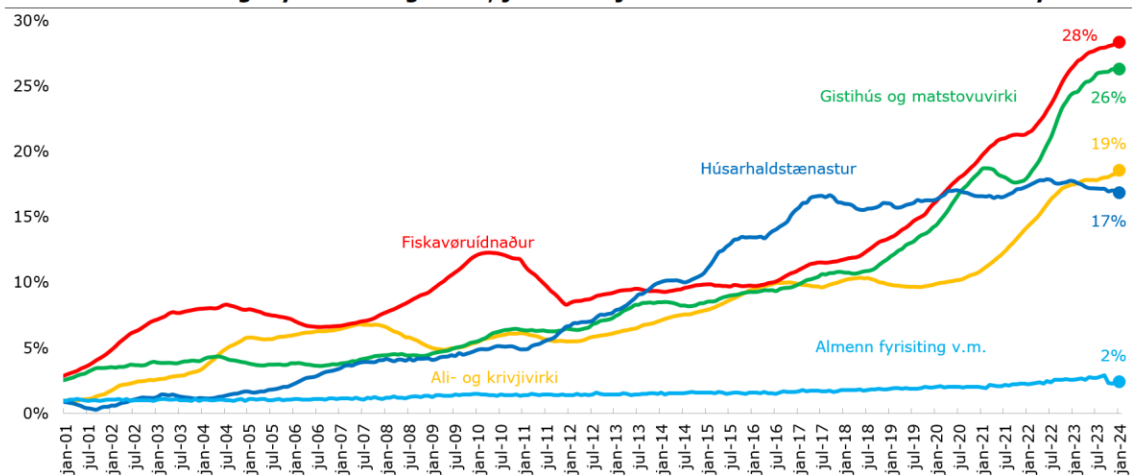

Fyrstu árinu komu útlensku løntakararnir serliga úr Rumenia og Póllandi, tað er ES londum, meðan síðstu árinu er tað serliga úr londum í Asia, at útlensku løntakararnir stava frá. Eisini er bólkurin av løntakarum úr Afrika øktur munandi síðstu árinu. Hetta sæst eisini aftur í íbúgvaratølunum. Ein mógulig orsök til hetta skifti er sonevnda ‘fast track’ skipanin, sum frá síðst í 2021 gjørði tað smidligari hjá føroyskum arbeiðsgevarum at seta í starv løntakarar úr londum uttanfyri ES.

Serliga eru tað arbeiðsgevarar innan ferðavinnuna, fiskivinnuna og alivinnuna, sum hava troytt nýggju móguleikarnar fyri at seta útlenskar løntakarar í starv. Tað vísir myndin niðanfyri frá várfrágreiðingini hjá Búskaparráðnum. Í vinnugreinini gistihús og matstovuvirki er luturin nú 26%, í fiskavruídnaðinum 28% og í ali- og krivjivirkjum 19%. Framleiðsluvøksturinn í hesum útflutningsvinnum er soleiðis treytaður av atgongdini til útlenska arbeiðsmegi. Sama ger seg galdandi í byggivinnuni, har parturin hefur ligið upp ímóti 20%.

Útlendsk arbeiðsmegi býtt á vinnugreinar, jan-01 til jan-24

Mynd 2.13

Viðm.: Útlenska arbeiðsmegin er roknað sum leypandi 12 mðr. miðal, fólk fødd í Føroyum og aðrir danskir ríkisborgarar bliva bólkað sum føroyingar, meðan øll onnur verða bólkað sum útlendingar.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

Týðandi íkast til virðisskapanina í Føroyum

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Vøkstur, 2012-2022	
												Miðal	Tilsamans
BTÚ í føstum prísum	14.555	15.407	16.244	16.402	16.643	17.228	17.699	18.476	18.120	19.163	20.197	3,33%	39%
Árligur realvøkstur	7,0	5,9	5,4	1,0	1,5	3,5	2,7	4,4	-1,9	5,8	5,4		
BTÚ/íbúgva, 2010 prísir	302,6	320,5	335,9	335,8	336,6	343,7	348,0	357,5	345,3	360,1	374,9	2,17%	24%
Løntakarar	22.751	22.613	23.396	24.051	24.428	25.369	26.138	26.977	27.228	27.410	27.913	2,07%	23%
Herav útlendingar	493	590	677	783	822	930	1.206	1.447	1.562	1.769	1.990	16,8%	304%
Vísital fyri løntakarar íalt	100	100	103	106	108	112	116	119	120	121	123		
Vøkstur í løntakaratalinum	2,37	0,50	3,46	2,80	1,57	3,85	3,03	3,21	0,93	0,67	1,84		
Produktivitetsvøkstur	4,63	5,40	1,94	- 1,80	- 0,07	- 0,35	- 0,33	1,19	- 2,83	5,13	3,56	1,26%	16%

Í talvuni omanfyri er við støði í tjóðarroknaskapartølunum og løntakaratalunum frá Hagstovuni gjørd ein roynd at útgreina búskaparvøksturinn. Vøksturinn í livistøðinum – mált við BTÚ/íbúgva – var 24% tey tiggju árinum frá 2012 til 2022, meðan BTÚ vaks við heili 39%. Orsøkin til hendan munin er at finna í fólkatalsvøkstrinum, sum eisini hevur verið stórur vegna stóra tilflyting og hækkandi livialdur.

Vøksturinn í BTÚ svarar til ein árigan miðalvøkstur á 3,33%, meðan miðalvøksturinn í løntakaratalinum var gott 2% árliga hesi 10 árinum. Um tað verður tikið sum fortreyt, at miðal tímatalið fyri hvønn løntakara er óbroytt í tíðarskeiðinum, kann produktivitetsvøksturinn hesi árinum gerast upp til 1,26% árliga í miðal. (Tíverri eru arbeiðsmarknaðarhagtøl fyri tímanýtsluna ikki tøk, men tað eru viðurskifti, sum tala fyri, at tímatalið er økt hesi 10 árinum, tá vaksandi talið av útlenskum løntakarum kunnu væntast at arbeiða fulla tíð. Í so fall er produktivitetsvøksturinn minni enn tey útroknaðu 1,26%.)

Hyggur ein nærri eftir vøksturinn í løntakaratalinum, kann staðfestast, at heili 29% av vøkstrinum skyldast vøkstrinum í talinum av útlenskum løntakarum. Tí av teimum gott 5.000 fleiri løntakarum eru áleið 1500 útlendingar. Og verður einans hugt eftir síðstu 5 árunum frá 2017 til 2022, so stóðu útlendingarnir fyri heili 42% av vøkstrinum í løntakaratalinum.

Tá útlensku løntakararnir eru áleið 7-8% av samlaða løntakaratalinum, kann íkastið til BTÚ í Føroyum metast til at vera áleið 7,5% av BTÚ, sum svarar til 2 mia.kr. í 2023. BTÚ var 26,5 milliard krónur í 2023 sambært várfrágreiðingini hjá Búskaparráðnum.

Hesi 10 árin hava bæði alivinnan og ferðavinnan troytt nakrar vakstrarmøguleikar við sera stórum íløgum í kapitalapparatið. Men maskinur og tól krevja eisini arbeiðshendur, og har hava útlendsku løntakararnir verið avgerandi fyri, at hesar vinnur ikki rendu seg í óloysiligar avbjóðingar við at manna stórvini.

Positivt íkast frá útlendsku løntakarunum til almennu kassarnar

Í mótsetning til í Danmark eru ongar almennar útgreiningar gjørdar av nettoíkastinum til almennu kassarnar frá útlendsku arbeiðsmegini í Føroyum. Háttalagið vildi tó verið áleið tað sama, sum danska fígghjarmálaráðið, búskaparráðið og Kraka hava brúkt. Hetta tí at føroyska vælfærdarsamfelagið er innrættað yvirskipað á sama hátt sum tað danska við skattafígghjarmálaráðið og veitingum, har skattatrygging er áleið tað sama í londunum báðum.

Um ein brúkar búskett háttin og tøluni hjá Kraka til at meta um íkastið til almennu kassarnar í Føroyum frá útlendsku løntakarunum, ber til at gera hetta upp fyri ávíkavist tíðaravmarkað og varandi upphald. Høvuðsmunurin millum hesi er, at í seinna færinum verður tikið hædd fyri, at útlendingurin verður verandi í Føroyum eftir pensjónsaldur og ger nýtslu av almennum veitingum.

Mett nettoíkast til almennu kassarnar í mió.kr. út frá talinum av útlenskum løntakarum

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tal av útlenskum løntakarum	493	590	677	783	822	930	1.206	1.447	1.562	1.769	1.990
Við tíðaravmarkaðum upphaldi, mió.	74	89	105	125	136	158	211	260	297	354	438
Við varandi upphald, mió. kr.	15	19	22	27	29	33	46	58	66	83	100

Út frá hesi grovu meting bæta teir áleið 2000 útlendsku løntakararnir um úrslitið hjá almennu kassunum við yvir 400 mió.kr. í 2022, um roknað verður við tíðaravmarkaðum upphaldi. Hinvegin er íkastið gjørt upp til 100 mió.kr. við varandi upphaldi. Rætta talið liggur eitt stað ímillum hesi. Í 2022 hevði landskassin eitt avlop á slakar 200 mió.kr., men uttan útlendsku løntakararnar hevði landskassin uttan iva havt hall í staðin.

Sum tað eisini er nærri lýst í ástøðiligu greiningini fyrst í notatimum, vil nettoíkastið frá tilflytarum serliga vera knýtt at aldursamansetingini og tilknýtinum til arbeiðsmarknaðin. Tilknýti til arbeiðsmarknaðin er longu staðfest at vera áleið eins gott sum fyri løntakarar av føroyskum uppruna, tá onki nevnisvert arbeiðsloysið er, og at arbeiðs- og upphaldsloyvini eru treytaði av, at borgarin hevur starv og ávíst minsta tímatal (sum grundað á sáttmálarnar um minstu lön tryggjar eina minsta inntøku).

Við støði í íbúgvahagtølunum ber til at lýsa gongdina í talinum av børnum hjá tilflytarunum. Í talvuni niðanfyrir er hetta gjørt. Tað framgongur, at talið av børnum úr tilflytaralondunum als ikki veksur eins skjótt sum talið av vaksnum. Serliga ikki úr ES-londunum, har løntakararnir jú serliga eru menn, sum starvast í byggivinnuni: Meðan talið av vaksnum er meira enn trýfalda, so er talið av børnum og ungum ikki ein gongd tvífalda men einans økt við 90% frá 2013 til í dag. Í 2024 vóru soleiðis 1136 vaksin úr Evropa búsitandi í Føroyum, meðan tað einans vóru 137 borgarar undir 18 ár. Lutfallið var tí 8,3 vaksin fyri hvørt barn.

Talið av vaksnum tilflytarum úr Asia er nærum seksfalda síðstu 10 árin, meðan talið av børnum 'einans' er nærum trýfalda. Lutfallið er tí 8,8 vaksin fyri hvørt barn úr Asia. Tað eru bert tilflytararnir úr Afrika, sum eisini eru nógv færri í tali, sum í ávísan mun eisini hava børn við sær. Sostatt er vøksturin í talinum av børnum nærum eins stórir og vøksturin í talinum av vaksnum. Lutfallið er 5,1 í 2024. Til samanberingar var lutfallið millum vaksin í arbeiðsførum aldri og børnini 2,7 fyri tey við føroyskum uppruna. Tað er tó væl hugsandi, at talið av børnum hjá tilflytarunum fer at vaksa.

Hesi tøluni stuðla undir, at nettoíkastið frá útlendsku løntakarunum er í hægra endanum av estimatunum hjá Kraka, tá talan einamest er um tilflytarar, sum eru komin higar at arbeiða.

Greiningarnar hjá Kraka og danska Fíggjarmálaráðnum vístu jú, at tað serliga eru børnini og tey eldru, sum kosta almennu kassunum, meðan tey miðaldrandi geva eitt positivt íkast.

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Vøkstur, 2013-2024
Føroysk	Tilsamans	47.014	47.105	47.492	47.899	48.530	49.102	49.647	50.190	50.838	51.264	51.287	51.338	9%
	Børn og ung	10.770	10.744	10.784	10.858	10.978	11.185	11.298	11.370	11.460	11.539	11.516	11.408	6%
	Vaksin	29.652	29.598	29.758	29.856	30.103	30.279	30.491	30.797	31.122	31.314	31.231	31.214	5%
	<i>Lutfall</i>	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	
Evropa annars	Tilsamans	377	367	389	429	444	506	716	868	896	990	1180	1273	238%
	Børn og ung	72	70	72	71	67	73	80	85	89	97	131	137	90%
	Vaksin	305	297	317	358	377	433	636	783	807	893	1049	1136	272%
	<i>Lutfall</i>	4,2	4,2	4,4	5,0	5,6	5,9	8,0	9,2	9,1	9,2	8,0	8,3	
Afrika	Tilsamans	79	84	92	101	109	122	129	150	172	179	243	292	270%
	Børn og ung	14	15	16	20	21	24	20	25	32	29	37	48	243%
	Vaksin	65	69	76	81	88	98	109	125	140	150	206	244	275%
	<i>Lutfall</i>	4,6	4,6	4,8	4,1	4,2	4,1	5,5	5,0	4,4	5,2	5,6	5,1	
Asia	Tilsamans	215	240	261	292	324	336	359	445	494	607	884	1093	408%
	Børn og ung	41	47	46	46	57	58	54	68	63	66	76	112	173%
	Vaksin	174	193	215	246	267	278	305	377	431	541	808	981	464%
	<i>Lutfall</i>	4,2	4,1	4,7	5,3	4,7	4,8	5,6	5,5	6,8	8,2	10,6	8,8	

Við støði í hesum hagtølum um gongdina í talinum av børnum og ungum hjá útlendingum í Føroyum kann varisliga staðfestast, at familjurnar hjá útlendsku løntakarunum higartil ikki eru blivin ein búskaparlig byrða fyri almennu kassarnar, tvørturímóti. Hinvegin má fyrivarni takast fyri, at hetta við at hava eitt lutfalsliga stórt tal av útlenskum løntakarum á føroyska arbeiðsmarknaðinum er eitt nýtt fyrbrigdi, tí er tað ongin vissa fyri, at hesi viðurskifti ikki kunnu broytast næstu árin.

Keldulisti:

[Økonomisk Analyse: Indvandreres nettobidrag til de offentlige finanser i 2019 - revideret version \(september 2023\) \(fm.dk\)](#), Finansministeriet, september 2023

[Langsigtede effekter af udenlandsk arbejdskraft | Kraka](#), Tænk tanken Kraka, juni 2019

[Udenlandsk arbejdskraft har bidraget med 40 pct. af væksten siden 2008 | Kraka](#), Tænk tanken Kraka, 16. Juni 2023

[Udenlandsk arbejdskraft er stabiliserende for dansk økonomi | Kraka](#), Tænk tanken Kraka, november 2018

[Kapitel 4: Udenlandsk arbejdskraft | DØRS \(dors.dk\)](#), De Økonomiske Råd, Dansk Økonomi, Forår 2017

[Udenlandsk arbejdskraft er en økonomisk gevinst | DØRS \(dors.dk\)](#), Formandskabet for De Økonomiske Råd, Politiken, 3. september 2017,

Hagstova Føroya

ⁱ [Økonomisk Analyse: Indvandreres nettobidrag til de offentlige finanser i 2019 - revideret version \(september 2023\) \(fm.dk\)](#)

ⁱⁱ [Deloitte skabelon \(kraka.dk\)](#)